

Det Undermedvetna

Inre bilder

KONSTFACK

INSTITUTIONEN FÖR

Ädellab/

Metallformgivning

HELENA LINDHOLM

MFA

2006

HANDLEDARE TEORI

AURÉL SHILLER

Abstrakt

Det undermedvetna är ett enormt ämne med många teorier. Bland dessa finns det olika uppfattningar om hur vi ska tolka dess betydelse. Uppsatsen belyser hur vi kan se på det undermedvetna. Hur vi kan laborera med det undermedvetna i film? Vad har det för syfte att i film använda det undermedvetna och upphäva de normala livsmönster som gäller? Vilken betydelse har bilden för våra minnen? Vad händer med oss när vi kommer i kontakt med vår inre värld? Uppsatsen beskriver hur våra inre bilder skapas. Den jämför vilka skillnader det finns i våra inre bilder när vi läser respektive ser film. Slutligen ställs frågor kring hur vi kan använda det undermedvetna och våra inre bilder i en konstnärlig process.

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Det undermedvetna.....	4
Film, Fiction o det undermedvetna.....	5
Bilder.....	7
Litteratur och bilder.....	8
Fria inre bilder.....	10
Foto.....	10
Den konstnärliga processen.....	11
Slutsats.....	12
Litteraturförteckning.....	13

Inledning

Under tre miljoner år hade vi en markant tillväxt i vår hjärnvolymer men nästan obefintlig kulturutveckling. I 10 000 år har vi haft en nästan obefintlig tillväxt i hjärnans volym men en explosiv förändring i kulturens utveckling.¹

Det mesta vi upplever dagligen och genom hela vår livstid t ex tankar, humör och hur vi agerar styrs av det undermedvetna. Vårt undermedvetna styr till stor del också vilken information vi tar in och hur vi hanterar den. Vad är då det undermedvetna? Det finns inget enkelt svar på den frågan. Ändå kan många människor vara väldigt säkra på att en del saker är undermedvetna. Det är enkelt att säga; det där gjorde du undermedvetet, och i de flesta fall håller vi med. Men vet vi var den omedvetna handlingen kom från, och kan vi förstå varför den blev till? Generellt när vi reagerar på något eller beslutar något, är vi inte medvetna om varför, och vi diskuterar sällan med oss själva om anledningarna till att vi gjorde just så. Vi skulle bli mer medvetna om hur vi fattar beslut och varifrån besluten härstammar med lite logiska frågor till oss själva och därigenom förstå mer om våra preferenser och vår personlighet.

Allt detta sker utan att vi egentligen är i kontakt med vårt undermedvetna och dess inverkan på våra liv.

Så vad är "hemligheten" med det undermedvetna? Det är ju en motsägelse i sig själv att svara på. När jag vet vad det undermedvetna är så är det ju medvetet! Jag ger ingen förklaring till vad det undermedvetna är, men det är värt att tänka på och reflektera över vad som gömmer sig i vårt innersta. Ett område som styr, men också ger oss utrymme. Alla har det men få har djupare kunskap i ämnet, det ger en viss frihet.

Det undermedvetna

Clarence Crafoord skriver: Termen *det undermedvetna* används ibland synonymt med det omedvetna. Den antyder att det finns ett psykiskt liv *under* det medvetna tänkandet, som i en "psykets källare". Eftersom det omedvetna är ständigt verksamt och närvarande i allt mänskligt liv och tal är det omedvetna en mindre missvisande benämning på den väldigaste delen av det psykiska liv om vilket Freud en gång sade att det är en kontinent och psykoanalysen endast skrapningar på dess yta. Freud räknas som upptäckaren av det undermedvetna och den som systematiskt infogat det undermedvetna inom psykologin. Freuds forskning inom ämnet ledde till att vi fick en mycket vidare förståelse av hur

¹ I sin bok "Superhjärnornas kamp" skriver Gunnar Adler Karlsson om "det 10 000-åriga kunskapsgapet"

det mänskliga psyket fungerar. Förståelsen om det undermedvetna kommer genom drömmar, handlingar, tal och tänkande, detta i sin tur bildar fundamentet för psykoanalysen. Freud menar att vårt psyke ständigt är underkastade de undermedvetnas lagar.

Jung skapade termen det "kollektiva undermedvetna". Med detta menade han att alla människor oavsett kultur har en omedveten kunskap och symboler som visar sig i likartade former hos alla individer. Libido, *Psykisk energi* såg Jung som en allmän livskraft som uttrycker sig i alla våra drifter, inte bara den sexuella. Till drifterna räknas även människans behov att skapa. I Jungs syn på begreppen libido och det omedvetna, tonade han ned de sexuella och repressiva faktorerna för att framhäva de kreativa och symboliska faktorerna. Till skillnad från Freud ansåg Jung att det omedvetna inte är en produkt av bortträngda infantila önskningar, utan att det tvärtom innehåller skapande och läkande krafter. Medvetandet skall snarare ses som en produkt av det omedvetna. Jung såg det medvetna och det omedvetna som komplement som ständigt söker jämvikt. Han ansåg att människans nuvarande problem inte alltid måste härledas till barndomens upplevelser.

I det personligt omedvetna, individens egen levnadshistoria, påstår Jung att det kollektiva omedvetna finns närvarande, psykets möjlighet att uttrycka sig styrs till vissa återkommande föreställningar och handlingsmönster, de arketyperiska mönstren. Till skillnad från Freud sa Jung att drömspråket inte döljer sitt sanna budskap utan är "det bästa möjliga uttrycket för ännu okända och omedvetna psykiska fakta". Drömmotiv, vanföreställningar och mytologiska motiv har enligt Jung ett gemensamt ursprung och använder samma symbolspråk. I sin drömtydning tog han därför hjälp av mytologiska motiv för att kunna förstå drömmarnas betydelse, samtidigt som han ville förstå mytologins och religionens motiv som uttryck för psykets behov av helhet och mening.

Film, Fiction o det undermedvetna

Det undermedvetna förekommer flitigt inom litteratur och film som fiction. Där kan det förvandlas till egentligen vad som helst, allt vi känner som fakta kan raderas och sättas ur spel. Tiden kan upphävas, vi kan läsa varandras hjärnor med diverse maskiner, vi kan leva dubbla liv eller starta om våra liv från en tidpunkt vi har valt. I filmfictionens värld har tid och rymd inga gränser och om de har det, kan vi lätt överskrida dessa, allt är möjligt. Vi kan skapa vårt liv på nytt och välja de delar som är positiva och utelämna de vi inte tycker om. Ofta har detta en baksida eftersom tekniken inte alltid fungerar som den ska och vi blir straffade, mer eller mindre av oss själva.

Den här skapade världen presenteras ofta på ett subtilt sätt där vi som åskådare inte vet vad som är fiction eller verklighet. I fictionens värld är inte ens döden något som avslutar vårt liv utan i många

fall bara ger en möjlighet att börja om, ett nytt liv eller en ny verklighet. Ett minne om hur ditt liv kunde ha varit kan bli verklighet. Vi kan leva i parallella världar. Film och litteratur kan helt enkelt ta oss till nya världar som vi kan uppleva till fullo mentalt.

Bilderna i dessa filmer presenteras ofta för oss från mitten till början och sedan slutet. Detta förstärker känslan av att det vi ser är verkligheten, vi har ju inte fått veta vad som hände veckan innan. Ofta har inte ens huvudkaraktären själv någon aning, deras medvetande har blivit manipulerat och satta på en "nystart". Väckande fascinerande tanke som kan ge oss uppfattningen att det undermedvetna är något som kan plockas ut ur oss och bli den verklighet vi lever i.

Alla dessa möjligheter är ofta skapade med ny teknologi eller genom att man helt enkelt har förbiset några av de mest grundläggande lagar vi har. I filmer som Orlando, The hours, Army of twelve, Vanilla sky, The double life of Veronica, Memento, Eternal sunshine of a spotless mind har dessa gränser på ett eller ett annat sätt flyttats. Vad gör filmen här? Vad ger den oss? Vi ser inte på någon verklighet men vi får föreställningen att det är så, tills vi får den krypande känslan av att något är fel, inget är vad vi trott. Varför är detta så fascinerande? Vad kan det skapa och ge oss? Är det spänning och förströelse? Eller en djupare syn på de liv vi faktiskt lever med varje dag?

Vad händer när vi ges friheten att ta oss in i den här dimensionen? I fictionens värld ligger detta ofta väldigt nära galenskapen, men på samma gång ges ju möjligheten att gå in i detta mellanliggande utrymme, ett ickeexisterande utrymme som kan erbjuda frihet. Vi kanske alla har parallella verkligheter fast vi håller den mentala världen fången inne i våra huvuden. Vi kanske inte ens vågar kika in för att se om den kan finnas där.

"- vårt mentala gensvar, det vill säga de inre bilder som våra tankar är byggda av. Det finns mycket som tyder på att detta väldiga förråd av fakta och "bruksanvisningar" för hur vi ska använda dem, lagras som "dispositiva representationer" ("dispositioner" för enkelhetens skull) i dessa mellanliggande sektorer. Man får tänka sig att dessa dispositioner befinner sig i ett slags slumrande viloläge, i avvaktande på att åter tas i bruk. Såväl regleringen av biologiska processer, som minnen av tidigare tillstånd och planeringen av framtida handlingar är resultatet av den samfälliga aktiviteten inte bara i tidiga sensoriska och motoriska barkområden utan också i alla dessa mellanliggande sektorer."²

² Descartes Misstag Antonio R Damasio sid 120

Bilder

”Till följd av hjärnans uppbyggnad har de breda kunskaper vi behöver sitt ursprung i ett antal olika system lokaliserade i skilda områden av hjärna, snarare än i ett enda område. Mycket av den här kunskapen aktiveras i form av mentala bilder på många olika ställen i hjärnan snarare än på ett enda ställe. Även om vi upplever det som att allting strålar samman på en enda scen i den anatomiska teatern, tyder nyare forskningsrön på att så inte är fallet. Förmodligen är det så att den simultana aktiviteten på en mängd olika ställen i hjärnan länkar samman de olika delarna av medvetandet till en helhetsupplevelse.”³

Antonio R Damasio skriver i sin bok, *på spaning efter Spinoso*, om kroppsbilder som rör specifika delar av kroppen, som näthinna, hörselsnäckan, och huden. Han ger en väl ingående förklaring om vad som händer rent fysiskt i kropp och hjärna när vi ser, hör och känner beröring.

”Det handlar om bilder som grundar sig på aktiviteten i dessa specifika kroppsdelar, när de modifieras med object som i fysisk bemärkelse och utifrån kommer i beröring med dessa delar.”⁴

När vi talar om syn och hörsel påverkar ett objekt ljus och ljudvågorna, de förändrade mönstret tas upp av de sensoriska mekanismerna. När det gäller känsel påverkar föremålets faktiska kontakt med huden de nervändar som finns där. Bilder som rör form och struktur kommer från denna process.

Damasio anser att de grundläggande bilderna i medvetandeströmmen uppkommer av något slags skeende i kroppen. Grunden för detta är hjärnkartor (neutrala mönster) som representerar kroppens struktur och tillstånd. Vissa av dessa bilder har med kroppens inre att göra, andra med objekt i yttrevärlden. Dessa mentala bilder är relaterade till verkligheten men är inga spegelbilder av den. Två personer som ser samma objekt och kan beskriva det med mer eller mindre liknande ord, skapar också likartade inre bilder. Detta betyder inte att deras inre bild är någon exakt kopia av objektet. Den inre bild de ser har påverkats av de förändringar som skett i deras organismer (kroppen och hjärnan). De neutrala mönster som skapats följer hjärnas egna regler. De inre bilder vi ser är alltså ett samarbete mellan de objekt vi ser och våra kroppar. De finns en samverkan mellan fysiska objekt och de menyer av reaktioner organismen har att tillgå. Det neutrala mönster som objektet givits, konstrueras med dessa menyer av motsvarigheter med hjälp av kännetecken och symboler. Vi människor är biologiskt så lika att vi skapar likartade neutrala mönster av ett och samma objekt.

³ Descartes Misstag Antonio R Damasio sid 110

⁴ På spaning efter spinosa Antonio R Damasio sid. 192

Bilder kan vara tvådimensionella på papper, rörliga på film eller uppkomma inuti våra huvuden genom tankar. Från våra egna minnen av händelser, berättelser och bilder av saker vi redan har upplevt en eller flera gånger. Vi väljer inte dessa bilder medvetet utan de kommer till oss allteftersom historien berättas. Vårat medvetna är begränsat till de flöden av ord och deras innebörd, som har sitt ursprung i det undermedvetna, som har formats av kunskap och erfarenheter genom hela vår livslängd.

”De bilder som vi återskapar i minnet när vi erinrar oss något, uppträder sida vid sida med de bilder som uppstår efter stimulering utifrån. De bilder som återskapas från ”insidan” är inte lika levande som de som föranletts av intryck utifrån. De är ”bleka”, som David Hume uttryckte det, i jämförelse med de ”märgfulla” bilder som alstras av stimuli utifrån. Men det är bilder likafullt.”⁵

Litteratur och bilder

Det finns dock en stor skillnad mellan bilder i filmen, och det skrivna ordet. I boken vi läser, fakta eller fiction, måste vi själva skapa bilden av vad som händer, skapa sammanhanget dit ordet tar oss. Något som måste bli väldigt olika för varje enskild person som läser just den här boken. Dessa bilder kommer från erfarenheter vi gjort genom hela vår livstid och kan innehålla bilder från minnen vi sedan länge lagt åt sidan, men som vi nu återskapar för att de passar in i den historia vi läser. Ganska fantastiska saker sker ju med oss varje gång vi läser eller hör en berättelse, egentligen helt utan att vi tänker på det.

De inre bilder vi har och ständigt skapar i hjärnan, är grunden till att vi kan fungera, vi kan med hjälp av våra bilder utföra våra vardagliga sysslor. Vi kan även planera med hjälp av dessa bilder Vi använder helt enkelt gamla kunskaper från ett område vi känner till och lägger in dessa i den ”nya okända” situationen vi håller på att skapa. Vår planering för framtiden kan te sig på väldigt olika sätt. En aktiv handling som att åka ut till sommarstugan, eller det något mer drömmande som planeringen av hur vårt liv ska se ut. Detta är dock inga verkligheter, men bilderna vi skapar åt de situationer som ännu inte har hänt är baserade på alla våra erfarenheter i respektive ämne. Vi planerar vår framtid. Här kan vi även lätt förleda oss själva genom att skapa bilder som vi gärna vill se! Allt går bra, kärleken består och de planer jag har för mitt liv blir verkliga i mina bilder. Vi glömmer att det finns omständigheter runt om oss som lätt grusar de rosiga drömmarna. För det är väl vad dessa bilder är, bilder som jag skapar i vaket tillstånd, men inte vet om de kommer att inträffa?

⁵ Descartes Misstag Antonio R Damasio sid. 134

”Ett hot mot den inre jämvikten är de måttlösa dagdrömmarna som för det mesta på ett hemlighetsfullt sätt kretsar kring vissa komplex. Dagdrömmar uppstår nämligen just därför att de försätter en människa i beröring med hennes komplex; men samtidigt utgör de ett hot mot medvetandets koncentration och kontinuitet. Det andra hindret är av rakt motsatt slag och beror på en överkonsolidering av jagmedvetandet. Även om ett vaket medvetande är nödvändigt, för att man ska kunna utföra sin syssla i det civiliserade samhället har det den allvarliga nackdelen, att det lätt blockerar mottagligheten för impulser och budskap inifrån centrum. Det är orsaken till att kulturmänniskans drömmar så ofta sysslar med att återställa mottagligheten genom att försöka korrigera medvetandets attityd gentemot det omedvetnas medelpunkt eller självet.”⁶

”Med hjälp av sådana minnesbilder kan man i medvetandet återskapa en speciell typ av bilder ur det förflutna, nämligen den bild som uppstod när du planerade att göra något som du ännu inte hade inträffat men som du avsåg att ombesörja, till ex att ordna om biblioteket den kommande helgen. Allt eftersom planerna fortskred skapade du bilder av olika föremål och förflyttningar, och nedlade ett varaktigt minne av denna tänkta verklighet i ditt medvetande. Bilder av saker och ting som ännu inte har hänt och som kanske aldrig kommer att hända skiljer sig i princip inte åt från bilderna av sådant som faktiskt har hänt. De utgör ett minne av en möjlig framtid snarare än av ett förflutet som en gång var.”⁷

Men jag ställer mig ofta frågan om alla dessa bilder verkligen är mina egna bilder eller är det så att jag som uppvuxen i en bildvärld har en massa bilder från andras erfarenheter som hjälper mig fram till det jag kan se som mina själverfarna bilder. Jag tänker så här, genom mitt ca 40 åriga liv har jag sett ett antal fotoalbum med familje- semester bilder av någon annans liv och händelser. Jag har även sett hundratals berättelser på film och tv, från alla tänkbara kulturer och miljöer. Har detta påverkat min egen bildvärld till att egentligen vara ett stort mitchmasch med information från en hel rad händelser där jag bara funnits med som åskådare och egentligen aldrig upplevt situationen på riktigt. Blandar jag dessa med mina egna bilder?

Ta exemplet att jag läser en bok om en historia som utspelar sig i Indien, ett land där jag aldrig varit. Medan jag läser rullar en indisk bildvärld genom mitt huvud. Den kommer givetvis från alla de filmer och nyhetsrapporteringar jag sett, som gett mig möjlighet att skapa något som faktiskt liknar Indien i mitt huvud. Kanske något man kan ta för givet eftersom det händer dagligen utan att vi reagerar. Mina planer för framtiden, är de påverkade av de yttre bilder jag ser om hur det ska vara för att vara ”lycklig” eller väljer jag dessa själv? Det är här det undermedvetna spelar en stor roll, saker vi tror oss ha en klar uppfattning om kanske egentligen ter sig ganska annorlunda om vi skulle ta oss tid att tänka

⁶ Människan och hennes symboler CG Jung sid 213

⁷ Descartes Misstag Antonio R Damasio sid 123

efter hur vi egentligen tycker i en viss fråga. Men vi låter ofta vårt undermedvetna styra åt oss och de kanske inte alltid talar sanning!

Fria inre bilder

Alla dessa bilder jag har pratat om hittills har en bakgrund, en historia vi läser eller hör, en handling som har skett eller är på väg att ske. Det finns ju även de bilder vi skapar bara genom att sluta ögonen och låta hjärnan spela fritt, är det då vårt undermedvetna kan komma till tals i bildform? Även om vi är vakna så skapar vi bilder som liknar de bilder vi har i drömmen. Tankar och funderingar bearbetas tillsammans med dagens händelser och ger oss kanske inte en helt sammanhängande historia, men dock tydliga bilder. Är även dessa bilder "smittade" av alla de "ickeupplevda" minnesbilder vi får genom film och tv? Vi får bilder från alla håll flera gånger dagligen, hur påverkar detta vår uppfattning av vem och hur vi är?

*"Så kan man mitt i sin dagliga yttre tillvaro plötsligt befinna sig mitt uppe i ett spännande inre äventyr; och eftersom det är unikt för varje människa, kan det aldrig imiteras eller stjälas."*⁸

Foto

Vad kommer jag egentligen ihåg av min barndom? Utan familjens fotoalbum skulle jag kanske ha helt andra minnen från den tid då mitt jag formades. Minnet av att ligga på parkettgolvet i solljuset med kritor i handen och det stora pappret framför mig, kanske inte skulle ha funnits i mitt huvud om inte fotot hade tagits! Kan vi titta på oss själva och se en verklig bild av oss? Bilder påverkar oss starkt, kan de till och med skapa delar av våra minnen?

*"Vår varseblivning av verkligheten har emellertid även omedvetna aspekter. Den första består däri, att även när våra sinnen reagerar för verkliga företeelser, syner och ljud, överflyttas dessa på något vis från verklighetens sfär till psykets. Här blir den till psykiska skeenden, vilkas yttersta natur är ovetbar (eftersom psyket inte kan få kunskap om sin egen psykiska substans) Varje erfarenhet rymmer alltså ett obestämt antal okända faktorer, för att inte tala om det faktum att varje konkret föremål alltid förblir okänt i vissa hänseenden, emedan vi inte kan känna materiens egen yttersta natur."*⁹

⁸ Människan och hennes symboler CG Jung sid 212

⁹ Carl G Jung Människan och hennes symboler sid 23

Den konstnärliga processen

I en konstnärlig eller skapande process måste ett visst antal val göras genom hela processen. Storlek, proportioner, färg, förhållande till underlaget och så vidare, dessa beslut pågår in i det sista p.g.a. att varje förändring påverkar ett tidigare beslut. Genom dessa val och omval kommer konstnären eller formgivaren fram till sitt färdiga alster. När vi skapar har vi en utgångs tanke om vad vi ska göra och därefter startar vi med olika hjälpmedel för att ge form åt dessa. Det sker medvetet och omedvetet inuti våra hjärnor, vi skapar bilder, plockar isär och sätter ihop. Som tidigare sagts är dessa inre bilder inte några spegelbilder av något faktiskt existerande, utan snarare fragment som har föranletts av något annat objekt.

”Att en organism äger ett medvetande är sålunda liktydigt med att det i nervcellerna i hjärnan skapas representationer, eller inre föreställningar, vilka kan manas fram som mentala bilder och sedan bearbetas i en process kallad tänkande. En process som i slutänden påverkar beteendet genom att den hjälper oss att förutsäga framtiden, planera i enighet med detta och sedan välja lämpligt handlingsalternativ.”¹⁰

Vi hämtar inspiration från alla möjliga håll, natur och industri, sociala och politiska skeenden, och någonstans blandas alla dessa intryck med våra egna personliga uttryck. Om samma uppgift och material ges till två olika personer blir ju resultatet alltid olika! Alltså våra personliga referenser kommer till uttryck genom konstnärligt skapande. Är vi då medvetna om vilka ”regler” de här preferenserna följer? Är de undermedvetna? Vad är det inom den skapande processen som är kontrollerat och vad är undermedvetet? Hur skapar vi? Kan vi sätta oss ner och bestämma medvetet vad vi ska skapa? Eller är den här processen alltid styrd av vårt undermedvetna?

Finns det en skillnad mellan skapandet av en funktionell produkts form och ett konstverks form? Kan vi styra den här processen medvetet eller är den alltid påverkad av det undermedvetna, vår omgivning och slumpen? Om vi låter det undermedvetna styra oss in i ett konstnärligt arbete kan vi verkligen hålla det medvetna borta och låta alla val göras omedvetet? Alla de bilder vi har skapat och lagrat i vårt bildbibliotek används som informationskälla till allt vi gör, i den konstnärliga processen. Vilken påverkan har de bilder vi faktiskt bara sett som bilder i det här sammanhanget? Att i sitt arbete använda sina egna inre bilder och minnen kan vara ett sätt att skapa omedvetet, men hur omedvetet är det? Vad händer med det kollektiva undermedvetna och dess symboler när vi ständigt globalt utsätts för manipulerade och styrda reklam- och filmbilder? När vi alla kan referera till samma berättelse med samma givna bilder, vad händer då?

”Den medvetna upplevelsen av känslan. Det tycks alltså finnas en förbindelselänk, såväl anatomisk som funktionellt, från förnuftet till känslolivet och vidare till kroppen. Det är som om vi vore besjälade

¹⁰ Descartes Misstag Antonio R Damasio sid 116

av en obetvinglig lust att resonera förnuftigt, en drivkraft som har sitt ursprung i hjärnans inre, fortplantar sig genom andra nivåer av nervsystemet, för att slutligen träda fram antingen som medvetna känslor eller som icke-medvetna preferenser vilka vägleder oss i vårt beslutsfattande.”¹¹

Slutsats

Vi skapar ständigt inre bilder och dessa är olika hos alla individer. Våra kroppar påverkar hur dessa bilder ser ut. Det undermedvetna påverkar oss ständigt. När vi är i en skapande process kan vi använda oss av det undermedvetna och titta in i oss själva. Vi kan i den konstnärliga processen utnyttja våra inre bilder. Vi kan komma in i det mellanliggande rummet som är fullt av information om oss själva och om hur vi uppfattat olika händelser i våra liv. De inre bilderna kan leda oss i processen. Vad de inre bilderna beskriver är svårt att sätta ord på, de kan ibland vara så diffusa att de bara ger en förnimmelse av en känsla, men från den känslan kan vi plocka ut minnen som har anknytning till densamma. Tillsammans kan det undermedvetna och de inre bilderna ge oss material att arbeta med. Att använda det undermedvetna i ett konstnärligt arbete kan bli väldigt personligt, men det kan även vara väldigt allmängiltiga. Det neutrala mönster som objektet givits, konstrueras med dessa menyer av motsvarigheter med hjälp av kännetecken och symboler. Objekten vi skapar blir inte lika de inre bilderna, och de inre bilderna kommer från objekt som sett annorlunda ut. Kedjan kan byggas på i oändlighet. Frågan om vi kan lämna en process helt *omedveten* är omöjlig att svara på, möjligtvis kan resultatet ge oss svaret.

Vad som händer med oss när våra egna inre bilder ständigt möts med redan bildsatta historier kan jag inte svara på, men frågeställningen är nödvändig. Det finns många frågor som lämnats obesvarade t ex vad bilden har för inverkan på vårt minne. Dessa frågor är inte skrivna med avsikten att besvaras, utan snarare som en tankeställare. Något som kan vara värt att fundera på i relation till oss själva och vad vi bär inom oss.

¹¹ Känslan av att leva Antonio Damasio sid 64

Litteraturförteckning

Gaston Bachelard. (1991). *Vattnet och drömmarna*, Hägersten: Skarabé.
ISBN 91-87984-00-8

Herschel B. Chipp. (1968). *Theories of modern art*, Berkeley: Univ. Of California.
ISBN 0-520-01450-2

Antonio R Damasio. (1999). *Descartes Misstag*, Stockholm: Natur och kultur.
ISBN 91-27-07195-2

Antonio R Damasio. (2002). *Känslan av att leva*, Stockholm: Natur och Kultur.
ISBN 91-27-09191-0

Antoni R Damasio. (2003). *På spaning efter Spinoza*, Stockholm: Natur och kultur.
ISBN 91-27-09531-2

Per Olov Enquist. (2002). *Magnetisörens femte vinter*, Stockholm: Natur och Kultur.
ISBN 91-7643-504-0

Sigmund Freud. (2002). *Fallstudie*, Stockholm: Månocket.
ISBN 91-7643-840-6

Carl G Jung. (1992). *Människan och hennes symboler*, Stockholm: Forum.
ISBN 91-37-05860-6

Haruki Murakami. (2003). *Hard-boiled wonderland and the end of the world*, London: Vintage.
ISBN 0-099-44878-5

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_sect_id=275894&i_history=1